

Blanka Gombač,
OŠ Ivana Cankarja Trbovlje

VLOGA KOORDINATORJA KULTURNO-UMETNOSTNE VZGOJE V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEM ZAVODU

The Role of Arts and Cultural Education Coordinators in Educational Institutions

IZVLEČEK

V prispevku predstavljam vlogo koordinatorja kulturno-umetnostne vzgoje v izobraževalnem zavodu, njegovo udejstvovanje, delo, načine, kako mladim in strokovnim delavcem v vzgojno-izobraževalnem zavodu približati kulturo, kje poiskati informacije o kulturnih dogodkih. Osredotočam se na nacionalni medresorski projekt kulturno-umetnostne vzgoje Ministrstva za kulturo, Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport ter Zavoda RS za šolstvo *Kulturni bazar*. Učitelju oz. strokovnemu delavcu, ki prevzame vlogo kulturnega koordinatorja v vzgojno-izobraževalnem zavodu, projekt predstavlja temelj za njegovo delo in poslanstvo.

Ključne besede: koordinator kulturno-umetnostne vzgoje, Kulturni bazar, katalog kulturno-umetnostne vzgoje, nacionalni strokovni posvet

ABSTRACT

This article discusses the role of arts and culture education coordinators in educational institutions, their functions, responsibilities, duties, and the ways in which the youth and teachers can become actively engaged in culture. It also provides information regarding cultural events and programmes. The primary focus is on the Cultural Bazaar, a national cross-sectoral project aimed at promoting arts and cultural education initiated and organized by the Ministry of Culture, the Ministry of Education and the National Education Institute of Education. The project provides essential training for teachers and other education staff who take on the role of arts and education coordinators in educational institutions.

Keywords: arts and culture education coordinator, the Cultural Bazaar, catalogue of arts and cultural education programmes, national professional conferences

UVOD

Pred desetimi leti me je ravnateljica pozvala k prijavi v mrežo koordinatorjev kulturno-umetnostne vzgoje (nadalje KUV). Z zanimanjem sem se lotila raziskovanja te vloge in ugotovila, da mi bo to, kar mi nudi, pri mojem delu v veliko pomoč. S srečanja ravnateljev mi je prinesla takrat še v tiskani obliki **Katalog ponudbe KUV**. Z veseljem sem ga prelistala in pregledala, saj sem v njem našla obilo informacij, ki so mi pomagale pri koordiniranju kulturnih dejavnosti na šoli. To je bil začetek. V naslednjih letih sem pridobivala vedno več informacij o kulturi, kulturnih dogodkih, možnostih za izobraževanje strokovnih delavcev, predvsem pa stikov s strokovnimi delavci v kulturnih ustanovah, ki so mi s svojim znanjem pomagali pri izbiri programov za učence.

KULTURNO-UMETNOSTNA VZGOJA (KUV)

Kulturno-umetnostna vzgoja je del kurikuluma v vzgojno-izobraževalnih zavodih, zapisana v učnih načrtih. V učnem načrtu za slovenščino za osnovne šole (Slovenščina. Učni načrt, 2018: 74) je zapisano, da splošni cilji predmeta vključujejo medpredmetne vsebine, med katerimi je navedena tudi kulturna vzgoja, saj kot osrednji element vseživljenjskega učenja bistveno prispeva k celovitemu razvoju osebnosti vsakega posameznika ter izoblikuje kulturno zavest in izražanje. Učencem in učenkam omogoča razumevanje pomena in spoznavanje kulture svojega naroda ter zavedanje o pripadnosti tej kulturi. Spodbuja tudi spoštljiv odnos do drugih kultur in medkulturni dialog. Podrobneje sem o tem pisala v prispevku

za gledališki priročnik Gledališče pod drobnogledom, ki je nastal v okviru nacionalnega projekta Gleda(l)išče (Gombač, 2021: 140–141). Podobno opredelitev najdemo tudi v učnem načrtu za likovno umetnost (Likovna vzgoja. Učni načrt, 2011: 21), v katerem je v poglavju Didaktična priporočila opredeljena vloga učitelja kot ambasadorja kulture, ki pri likovni vzgoji ves čas tudi kulturno vzgaja, na smiselni način v posamezne korake učnega procesa vključuje primere likovnih del in za poglobljeno spoznavanje umetniških stvaritev vsaj enkrat na leto učence pelje na ogled razstave v galerijo ali muzej, po možnosti organizira pogovor z umetnikom. V učnem načrtu za glasbeno umetnost (Glasbena vzgoja, Učni načrt, 2011: 5) je v poglavju Splošni cilji zapisano, da je učence treba spodbujati k radovednosti ter razvijanju interesa in aktivnega odnosa do glasbe ter k oblikovanju pozitivnega odnosa do nacionalne in svetovne glasbene dediščine in tudi k vzgajanju za ustvarjanje in ohranjanje zdravega zvočnega okolja. Pomen umetnostne vzgoje je podobno opredeljen tudi v učnih načrtih drugih predmetnih področij, ki se ukvarjajo s kulturo, predvsem pri obveznih izbirnih predmetih, kot so etnologija – kulturna dediščina in načini življenja, filmska vzgoja, gledališki klub, izbirni predmeti na področjih glasbe, plesne dejavnosti ter umetnostne zgodovine, literarni klub, likovno snovanje, in neobveznem izbirnem predmetu umetnost.

V Kurikulu za vrtce (199: 23–24) je podobno. Pod globalnimi cilji je zapisano, da otroci doživljajo, spoznavajo umetnost in v njej uživajo, razvijajo estetsko zaznavanje in umetniško predstavljalnost, spoznavajo posamezne umetnostne zvrsti, razvijajo izražanje ter komuniciranje z umetnostjo ter razvijajo ustvarjalnost in specifične umetniške sposobnosti. Tudi v programih srednjih šol je KUV pomemben del vzgoje in izobraževanja.

KOORDINATOR KULTURNO-UMETNOSTNE VZGOJE

Koordinator kulturno-umetnostne vzgoje v vzgojno-izobraževalnem zavodu (nadalje VIZ) skrbi za vzgojo učencev in strokovnih delavcev na področju kulture in umetnosti. Naloge koordinatorja KUV povzemam po smernicah **Kulturnega bazarja** (<https://kulturnibazar.si/o-mrezi/>): To je strokovni delavec v VIZ, ki je »ambasador« razvoja KUV v svoji ustanovi ter ga zanimata kultura in izobraževanje, dobro pozna področje ali pa se želi na njem strokovno izobraziti. Sodeluje pri načrtovanju in izvajanju različnih skupnih projektov KUV v VIZ ter skrbi za povezovanje s kulturnimi ustanovami in ustvarjalci. Skrbi za obveščanje in ozaveščanje otrok in mladih ter sodelavcev VIZ o pomenu kulture in umetnosti ter o aktualnem dogajanju na področju KUV. Ker ga kultura in umetnost zanimata in navdušujeta, se redno dodatno strokovno usposablja na področju KUV. Je del tima, ki skrbi za pripravo in izvedbo kulturnih dejavnosti v VIZ glede na letni delovni načrt VIZ, ki vključuje dejavnosti na različnih področjih KUV.

NACIONALNA MREŽA KUV

Nacionalna mreža KUV je eden od skupnih ciljev Ministrstva za kulturo, Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport ter Zavoda RS za šolstvo. Nacionalna mreža KUV naj bi strokovnemu delavcu omogočala lažje povezovanje in sodelovanje s kulturnimi ustanovami in umetniki,

spodbujala kreativna partnerstva, prispevala k inovativnemu učnemu okolju, ustvarjalnemu učenju, razvoju kreativnosti in kritičnega mišljenja, prispevala k dostopnejši kulturno-umetnostni vzgoji po vsej Sloveniji, omogočala izobraževanje strokovnih delavcev na področju KUV ter izboljšala informiranost. Nacionalna mreža KUV se je začela graditi leta 2014, od takrat se je razširila in povečala nabor dejavnosti. Zanj skrbijo nacionalni koordinatorji iz prej omenjenih institucij ter nacionalni koordinatorji kulturnih ustanov vseh področij kulture.

Strokovni delavec, ki želi delovati na področju KUV, se kot koordinator registrira na spletni strani Kulturnega bazarja (<https://kulturnibazar.si/>), prejme izkaznico KUV, ki mu omogoča dostop do različnih kulturno-umetnostnih dogodkov. V enem VIZ se lahko registrira več koordinatorjev.

JAZ V VLOGI KOORDINATORJA KUV NA OSNOVNI ŠOLI IVANA CANKARJA TRBOVLJE

V nadaljevanju bom predstavila svoje delo koordinatorja KUV v VIZ, v katerem sem zaposlena. OŠ Ivana Cankarja Trbovlje je manjša šola, katere vodilo je vzgoja odgovornih, strpnih in solidarnih ljudi. Kultura je za nas zelo pomembna, ne nazadnje se ponasamo z imenom enega najboljših VIZ. Šola je trikrat prejela naziv **kulturna** šola, leta 2021 naziv **naj kulturna šola v kategoriji »male in podružnične šole«**. Priznanje, ki smo ga pridobili za udeleževanje na različnih področjih KUV, je tudi spodbuda za nadaljnje delo koordinatorja KUV ter drugih strokovnih delavcev v VIZ.

»Ambasador« kulture, umetnosti in ustvarjalnosti VIZ

Prepričana sem, da mora imeti strokovni delavec, ki prevzame naloge koordinatorja KUV, kulturo in umetnost rad. Del njegovega vsakdana sta obisk knjižnice in branje, ogled filmskih, gledaliških in glasbenih predstav, razstav, obisk muzejev in galerij, zanimanje za kulturno dediščino, arhitekturo, intermedijsko in vizualno umetnost. Če česa ne pozna, poišče informacije. Odprt mora biti za novo, neznano, nenavadno ... Išče poti do kulture in umetnosti in zanj navdušuje druge – otroke in mlade ter strokovne delavce, kajti ambasador je nekdo, ki s svojim ugledom, položajem

v družbi skrbi, da se kaj uveljavlja, razvija (www.fran.si) – skratka, njegovo delo ni nikoli končano.

Načrtovanje in izvajanje različnih KUV-projektov

Koordinator KUV v šolo na lastno pobudo in na pobudo vodstva uvaja in izvaja različne KUV-projekte. Sama sem (bila) koordinatorica naslednjih nacionalnih projektov: Gleda(l)išče, Filmska osnovna šola, Rastem s knjigo, Megakviz, bralna značka, Nacionalni mesec skupnega branja (nadalje NMSB), na šoli pa potekata tudi projekta Naša mala knjižnica in Jeziki štejejo.

V okviru projekta **Gleda(l)išče** smo učitelji usvojili nova znanja: srečevali smo se na odličnih izobraževanjih, ki jih je pripravil Slovenski gledališki inštitut (SLOGI), učili smo se pripravljati učence na ogled predstave in refleksijo po njej, to izvajali s pomočjo umetnika, na koncu že samostojno. V šolo smo pripeljali umetnika igralca, saj je tudi to eden izmed načinov, kako kulturo in umetnost približati učencem. S prispevkom sem sodelovala pri gledališkem priročniku *Gledališče pod drobnogledom*, ki je nastal kot zaključek uspešnega projekta. Ker je pomembno svoje znanje in vedenje širiti naprej, sem se pridružila okrogli mizi, ki je potekala na nacionalnem posvetu Pismenost za gledališče (aprila 2021), in na njem promovirala pomembnost kulture in umetnosti za življenje.

Pri projektu **Filmska osnovna šola**, katerega nosilec je Art kino mreža Slovenije, se je s pomočjo mojega navduševanja veliko učiteljev na šoli udeleževalo izobraževanj na področju animiranega, igranega in dokumentarnega filma. Hodili smo v kino na ogled filmov, ki bi bili primerni za učence, jih ocenjevali, pisali priprave in sami organizirali filmske kulturne dneve. Na Kulturnem bazarju v regiji v Novi Gorici sem sodelovala s prispevkom *Predstavitev dobre prakse vključevanja filmskovzgojnih dejavnosti v osnovni šoli*, v katerem sem predstavila izbor filmov, primernih za učence v osnovni šoli. Prispevek je rezultat dolgoletnega dela, torej tudi velikega števila ogleda filmov v prostem času.

V projektu **Rastem s knjigo** sodelujemo že od vsega začetka. Menim, da je eden boljših, saj učenci vsako leto prejmejo kakovostno knjigo, ki ostane v njihovi lasti. Prepričana sem, da je za nekatere ta knjiga edina, ki jo imajo na svoji polici. V letnem delovnem načrtu VIZ predvidimo za sedmošolce kulturni dan: Takrat obiščejo lokalno knjižnico, v šoli berejo knjigo, se igrajo družabno igro, ki jo pripravim v povezavi s knjigo, raziskujejo življenje in delo avtorja, uporabimo tudi vse gradivo, ki ga pripravi Javna agencija za knjigo RS.

Megakviz je projekt, ki ga izvajamo vsako leto. Kviz rešujemo v okviru ur slovenščine, v šolskem letu 2020/2021 so ga pri urah slovenščine reševali vsi učenci od 4. do 9. razreda. Reševanje prilagodimo njihovi starosti – mlajši potrebujejo več pomoči, starejši se sami znajdejo na spletu. Tako vadimo tudi funkcionalno pismenost.

NMSB-ju smo se pridružili pred tremi leti. Gre le za podaljšek tega, kar delamo. Na portal vnesemo dogodke, ki potekajo na šoli: obiske avtorjev, branje starejših učencev mlajšim, branje vrtčevskim otrokom, projekta Naša mala knjižnica in Odprta knjiga, pravljične urice ...

Bralne značke ni treba posebej predstavljati, saj letos mineva že 60 let od njenega začetka. S knjižničarko pripravljamo priporočilni seznam knjig za branje, v katerega vključujemo knjižne novosti kot tudi starejša besedila, po katerih otroci radi posežejo, če jim jih ponudimo. V razred prinašam knjige, prebiram odlomke in tako poskušam navdušiti (bodoče) bralce. Najbolj navdušene bralce za nagrado odpeljemo na knjižni sejem v Ljubljani.

Vse našete dejavnosti načrtujemo v okviru aktiva jezikoslovja in družboslovja in **so del letnega delovnega načrta VIZ**. Če se ponudi priložnost za dodatne aktivnosti, npr. predstava v kraju, jih izvedemo v popoldanskem času v okviru ur interesnih dejavnosti ali ur za nadarjene učence. Ali pa kar tako v prostem času. Učenci cenijo učitelje, ki jim dajo več.

Povezovanje s kulturnimi ustanovami

Pri mojem delu je zelo pomembno, da znam najti stik s kulturnimi ustanovami, tako na lokalni kot tudi na nacionalni ravni. Uporabljam **portal Kulturni bazar**, na katerem so predstavljene kulturne ustanove, ki ponujajo programe za udeležence VIZ. Na portalu so povezave do drugih projektov in portalov, npr. do **Zlate paličice** (nastal v projektu Gleda(l)išče), ki je dragocen vir informacij o kakovostnih gledaliških, glasbenih in plesnih predstavah, ter **Šole filma** (nastal v projektih Filmska osnovna šola in Razumevanje filma), na katerem najdemo informacije o izobraževanju strokovnih delavcev na področju filma, filmsko bazo z naborom kakovostnih filmov za ogled v razredu (za ogled je potrebna registracija) ter pedagoško gradivo za delo z učenci oz. dijaki. Vsaka kulturna ustanova ima nekoga, ki je zadolžen za povezovanje z VIZ. Stike teh oseb shranjujem, saj tako hitreje pridem do njih. Kako lepo je poklicati in na drugi strani slišati znan glas. Po navadi pokličem po telefonu, saj tako enostavneje pridem do vseh informacij. Kulturne ustanove pripravljajo programe tako, da lahko že konec šolskega leta rezerviram dogodke za naše učence. Vsako leto se udeležim **tradicionalnega zajtrka za mentorje v Cankarjevem domu**, na katerem predstavijo program Cankarjevega doma, neredko si lahko ogledamo razstave in predstave, ki jih pripravljajo za otroke in mladino. Tudi z obiskom ustanov lahko koordinator KUV naveže stike. **S kartico koordinatorja KUV** si lahko v večini gledališč in muzejev brezplačno ogledamo predstave in razstave. Treba je le vprašati. Po ogledu se rada zahvalim s povratno informacijo, kar je kulturnim ustanovam v pomoč pri pripravi kulturno-vzgojnih dejavnosti.

Obveščanje in ozaveščanje otrok in mladih ter sodelavcev v VIZ o pomenu kulture in umetnosti ter o aktualnem dogajanju na področju KUV

Ta naloga je najtežja. V kolektivu hitro najdeš strokovne delavce, ki razmišljajo podobno, teže je nagovoriti tiste, ki menijo, da kultura in umetnost nista pomembni. Ves čas jih je treba nagovarjati in navduševati, vabiti k projektom in na ogled predstav. Morda nam koga uspe prepričati. Lažje je z učenci. V času epidemije me sprašujejo, kdaj bomo spet lahko kam šli. Mislim, da ni treba več pojasnjevati, da smo na tem področju uspešni. Edini način, da jih navdušiš za kulturo, je, da se udeležujejo različnih kulturnih dogodkov, spoznavajo umetnike in sami poskušajo ustvarjati. Za to potrebujejo spodbudo

učiteljev različnih področij, ne le koordinatorja KUV. Moj nasvet učencem pred kulturnimi dejavnostmi je, da naj bodo odprti za novo in naj si dovolijo, da jim je všeč, ne glede na to, kaj menijo sošolci.

Dodatna strokovna usposabljanja na področju KUV in pridobivanje informacij o dejavnostih KUV

Koordinator KUV se mora dodatno strokovno izpopolnjevati, zato se udeležujem različnih izobraževanj. Redno obiskujem nacionalni **Kulturni bazar** v Ljubljani in tudi **Kulturne bazarje v regiji**, pogosto si vzamem ves dan, včasih pa si ogledam le nekaj dogodkov. Na teh prireditvah navezujem stike s kulturnimi ustanovami, tako kasneje pridobivam informacije o kulturnih dogodkih, saj kulturne ustanove pošiljajo informacije prek e-pošte. Ena izmed možnosti izobraževanja je tudi strokovno usposabljanje za registrirane koordinatore KUV z naslovom **Tkemo mre-**

žo za ustvarjalnost, ki običajno poteka konec avgusta v Cankarjevem domu, na katerem koordinatori KUV predstavljajo dobre prakse, kulturne ustanove svoje programe, potekajo različne delavnice, ki jih lahko uporabimo pri delu z učenci. Tudi **obiski kulturni ustanov in ogledi različnih predstav ter razstav** so del izobraževanja koordinatorja KUV. Registrirani koordinatori KUV prek e-pošte prejemo **mesečna obvestila KUV**, pripravljena v okviru projekta Kulturni bazar. V njih najdemo informacij o kulturnih dogodkih in strokovnih usposabljanjih. Obvestila skrbno pregledam in o dogodkih ter usposabljanjih obvestim sodelavce. Za vsakogar se najde nekaj. Junija 2021 je izšel priročnik **Kulturoplov** s podnaslovom **Prelet kulturno-umetnostne ponudbe za vrtce in šole**, ki predstavlja kulturno-umetnostna področja in dejavnosti. V njem so navedene kulturne ustanove in njihove dejavnosti ter povezave do njih, ustvarjalci in prejemniki umetnosti pa v »živi besedi« predstavljajo svoj pogled na pomen kulture in umetnosti.

SKLEP

Moje delo je zaradi vključenosti v mrežo koordinatorjev KUV lažje in bogatejše. Ne le moje delo, prav tako moje življenje, saj sem se veliko naučila, navezala stike z različnimi kulturnimi ustanovami in spoznala zanimive ljudi. Koordinator kulturno-umetnostne vzgoje naj bo zgled in zaradi svojega poznavanja področja ter vedenja o njem avtoriteta in navdih za sodelavce ter učence. Včasih je treba stopiti iz lastnega okolja in navduševati tudi zunaj svojega vzgojno-izobraževalnega zavoda.

- Naslovnica priročnika Kulturoplov, ki predstavlja kulturno-umetnostna področja in dejavnosti.

VIRI IN LITERATURA

Cerar, I. (ur.) (2021): Kulturoplov. Prelet kulturno-umetnostne ponudbe za vrtce in šole. Ljubljana, Cankarjev dom, kulturni in kongresni center Ljubljana. Dostop do elektronske verzije: https://kulturnibazar.si/wp-content/uploads/2021/06/KUV-za-WEB_final.pdf?fbclid=IwAR1gbdz5aXmfaDovpyzJkrNk3Y7R6x7Q4K-z3jWld2Ed-REOGkAUtf2XD8KI (dostopno 27. 12. 2021).

Glasbena vzgoja. Učni načrt (2011). Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo: 5.

Gombač, B. (2021): Umestitev gledališkega obiska v pouk. V: Gledališče pod drobnogledom, priročnik za gledališko opismenjevanje. Ljubljana: Gledališki inštitut: 140-141. Dostop do elektronske verzije: https://www.slogi.si/wp-content/uploads/2021/04/Gledalisce-pod-drobnogledom_web.pdf (dostopno 27. 12. 2021).

Kurikulum za vrtce (1999). Strokovni svet RS za splošno izobraževanje: 23-24.

Likovna vzgoja. Učni načrt (2011). Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo: 21.

Slovenščina. Učni načrt, posodobljena izdaja (2011). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo: 74.

<https://kulturnibazar.si/> (dostopno 27. 12. 2021).

<https://fran.si/iskanje?View=1&Query=ambasador> (dostopno 28. 12. 2021).